

سلاجوقیلر ووزنده مذاھب

محمد شرف الدین

دارالفنون التبیات فاکولتہ ہندہ کلام تاریخی مدرسہ

(سلاجوقیلر) ك برنجی پادشاھی (طغرل بك) كوزیری (عمیدالملک ابونصر کندی) طرفندن (۴۳۶) تاریخندہ احداث اولنان عظیم ومدید برحادثہ، مذاھب اسلامیہ تاریخینك ك مهم وقوعاتندن برینی تشکیل ایلكده در .

مذھباً معتزلی اولمقلہ خلق افعاله قائل بولنان (عمید الملک)، سائر مذاھبك ده سوء اعتقاداتی جمع ایله ، عین زمانده (رافضیلر) كبی شیخینہ وسائر اصحابہ سب اییدیور، و « کرامیہ » و « مجسمہ » لر كبی جناب حقی تجسیم ایلیور ایدی [۱] .

بو باده كی قویو ومظلم تعصبہ انضمام ایدن دیگر برمسئله واریدی كه، (عمیدالملک) ك عنان اختیارینی لندن آلوب كندیسنی ارتكاب ایندیكی طرز حرکتہ سوق ایدن اصل بو ایدی . شویله كه : (نيسابور) ده شافعیك رئیس اولان پدری (جمال الاسلام قاضی ابو عمر) ك وفاتندنسك ره، (استاذ ابوقاسم قشیری) نك دلالت وتوسطیلہ، بك كنج ایكن (طغرل بك) طرفندن برخلعتله كندیسنہ پدرینك بوریاست ولقی توجیه ایدیكن، مذھب اشعری اوزره اصول دینیہ یه واقف وبو خصوصده حرارتلی برمدافع بولنمقلہ برابردهاء واصالت ونجابتیلہ واریاب مراجعتہ بعض كره دفعه بیك لیرا ویرمك كبی بیوك برسرخا ولطف وعاطفتیلہ وبونلر دینشقه فوق العاده شجاعیتیلہ عمومك حرمت ومحبتنی قازانان ، هر كون سفره سی حنفی وشافعی ائمہ سنہ كشاده اولوب اقامتكاهی بالعموم علمانك ملتقا ومحل مناظره ومباحثه سی اولان، بو هر دلرو اوصاف ومزایاسیلہ (نيسابور) ك یكانه مدارشرفی بولنان علما ومحدثیندن (استاذ ابوسهل بن الموفق) واریدی كه، بوذاتك وزارتہ انتخاب ایدیله جكنده كیمسه شہہ ایتیمور، وایشته بالطبع بویله بوذاتك وجودینی (عمید الملک) چك میور، اولانجه قوتیلہ استرقاب اییدیور ایدی . بونك ایچون، اك باشده بوذات اولمق اوزره، بتون اشاعرہ علیهنہ

حرکتله بونلری (طغرل بک) ک نظرنده اسقاط ایتمک ایجاب ایدیور ایدی که، بوصورتله، (عمیدالملک) اصل مقصد اولان موقعی محقق برتهلکه دن قورتاردینی کبی بی امان هجوملرینی ائک چوق ارباب اعتراله توجیه ایلمش اولان (ابوالحسن الاشعری) دنده آریجه انتقام آلهرق تشفیة صدر ایتمش اوله جق ایدی . بونک ایچون، ابتدا صورت حقدن کورینه رک، (طغرل بک) ک هر بازار ایرتسی و پرشنبه کونلری اوروج طوتان صادق برسنی وحنفی اوله سندن استفاده ایله، کمال سهولته کندیسندن بدعت صاحب لرینه منبرلرده لعنت اولنمغه امر آلدی . (طغرل بک) ک یالکز بوامری، (عمید الملک) ک حصول مقصدی ایچون کافی ایدی . اصولاً معتزلی اولان برقم حنفیلرک، مقصدینه خدمت ایچون مهیا برقوت اولدقلرندن امین ایدی . بونلر، وزیر ایله درحال برلشهرک، (طغرل بک) ی مذهب شافی وعمومیتله اشاعره علینه برطاقم اسنادات ایله تحریک ایتمک باشلادیلر . بوسعیاتلرک واصلی اولمیان بوا سناداتک نتیجه سنی اوله رق، برمدت صکره، اصولاً اشعری اولان حنفیلرده داخل اولدینی حالده، بتون شافعیلر بدعت صاحب لرندن اولمش، وکندیلری وعظ و تدریس وخطابت کبی وظائف دینیہ اجراسندن منع اولنوب (طغرل بک) ک بوامری سوء استعمال ایلمش، وخاصه سر مذهب (ابوالحسن الاشعری) و بالعموم اهل سنته رسماً وعلناً منبرلرده (سب) ایلمکک باشلانیمش ایدی . (نیسابور) ده کی شافعیلرک رئیس اولان مذکور (ابوسهل بن الموفق) قیام ایله (ری) ده بولنان اردو کاهه بالدفاعات مراجعتدن کری طور مدیسه ده، (طغرل بک) ی کورمکک موفق اوله مبدی . چونکه (طغرل بک) ایله ملاقات، آنجاق، خصم اولان (عمیدالملک) ک وساطتنه متوقف بولنیور ایدی .

آره دن چوق کچمه دن (طغرل بک) طرفندن (الرئیس الفراتی) ، (استاذ ابوقاسم قشیری)، (امام الحرمین)، (ابوسهل بن الموفق) ک توقیف ونفی واجلالری ایچون برامر ورود ایتدی وبوامر علناً خلقه او قوندی . بوصیره ده مقصد حقیقی کندیسینی اولان (ابوسهل بن الموفق)، (نیسابور) دن خارج بولنقله، آباق طاقی درحال شهرده بولدقلری (استاذ ابوقاسم قشیری) و (الرئیس الفراتی) یی طوتوب حقاترلر ایله سور وکله مش وشهرک اسکی قلعه سنه حبس ایلمش ایدی لر .

(امام الحرمین) ایسه ایشک وخامتنی اولجه اکلابوب اخفا ایلمش وکیزلیجه (کرمان) طریقله حجازه عزیمت ایلمش ایدی که، کندیسنه بوعنوان، اوراده کی بوصورتله، اولان درت سنه قدر مجاورتندن طولانی ویرلمش ایدی .

(قشیری) ایله (فراتی) قلعهده برآیدن زیاده محبوس قالدیلر . شجاعت ونفوذینه کووهن (ابوسهل بن الموفق)، حرب و ضربه قادر آدماريله (باخرز) طرفندن حرکتله (نيسابور) قپوسنه کلدی وبوايکی ذاتک تخلیه سنی طلب ایتدی . مرسوم سلطانی موجبجه کندیسنگده طوتیلوب اونلرک یاننه کوتوريله چکی صورتيله وقوع بولان تهديداته اهمیت ویرمیهرک طلبنده دوام ایتدی وکیجه شهره کیروب (قشیری) ایله (فراتی) یی جبراً آلمغه قرار وردی . بلدهنک والیسیده (ابن الموفق) ایله حربه حاضرلنش ایدی .

(ابوسهل) کیجه لین شهرک قپوسی یاننده اولان کندیسنه عابد یرکوی اوزرینه یوریدی؛ و بورادن بردنبره شهر داخنده کی محله سنه و خانه سنه کیرمکه موفق اولدی؛ و یاننده کیلر یوکسنگ تقاره سسلریله بوموفقیتلرینی اعلان ایتدیلر .

صباح اولنجه بعض ذاتلر صلح ایچون آرایه کیروب والیه استاذ ایله ریئسک اطلاق اولنسنی رجالی تیدیلر سده، والی صلحه یناشمیوب عسکر لریله (ابوسهل) ک محله سنه یوریدی . سواقده محاربه ایدیور و (ابوسهل) ک آدملری ثبات ومقاومت کوستریورلر، قهرمانجه مدافعه ایدیورلرایدی . هجوم نوبتی بونلره کلنجه، هپ بردن دفعه هجوم ایله عسکری تارمار و والی یی جریجه دار ایلدیلر . فتنه نک تسکینی ایچون خلاق آرایه کیرمش و (استاذ) ایله (ریئس) ی قلعه دن آلوب (ابوسهل) ک خانه سنه تسلیم ایتمش ایدیلر . (ابوسهل) ، مطلوبونه نائل اولمش ایدیسده مخالفت واقعه سنندن طولانی مسامحه ایدیلیه چکنی بیلور، و بناء علیه خوف وهراس ایچنده بواینیور ایدی . بعض آدماريله بالمشاوره ، (استواء) طرفنه چیقوب اورادن (طغرل بک) ه دخالته قرار ویردیلر . محاصملر دخی دیکر بر طریق ایله (طغرل بک) ه کیدیورلرایدی . (ری) ده جمله سی برلشدیلر . (طغرل بک) ه ماجرا حکایه اولنش، وشافعیلرک جمله سی و خصوصیه (ابوسهل) حقنده لزومی قدر سوزسویلنمش ایدی . کندی ایله تسلیم نفس ایلش اولان (ابوسهل) در حال دردست اولنوب بر قلعه یه حبس واموالی مصادره و چقتلکری بیع وفروخت اولندی .

هر نه صورتله ایسه بالآخره بوقلا کتدن تخلیص کربانه موفق اولمش وحجازه عزیمت ایلش ایدی . ایشته، صرف (عمید الملک) ک ساقه تعصب وتأمین موقع داعیه سیله ایقاع ایتمش اولدینی بو حرکت، خراسان، شام، عراق، حجاز کی اقطار اسلامیه یی هر ج و مخرج ایتمش، واصولاً اشعری اولان بالعموم مذاهب اهل سنت علما و ائمه سنی ترک دار و دیاره عبجور ایلش ایدی .

(نيسابور) (مرو) کي خراسان مرا کزنده کي علمانک بر قسمی (عراق) ه ، و ایچلرنده مشاهیر محدثیندن (حافظ ابوبکر بیهقی) و اکابر متصوفه دن فلا کتدیده (استاذ ابوقاسم قشیری) و (امام الحرمین) اولوق اوزره بر قسم عظیمی دخی (حجاز) ه کیتمشلر ایدی که ، اوسنه حجه بونلر کي ترک دیاره مجبور اولمش شافی وحنفی تام در تیوز قدر قاضی بولمقده ایدی . وقعه ابتداء بتون مذاهب علماسنجه کمال حیرتله قارشیلانمش واقطار اسلامیه دن عربی و فارسی لسانلریله استفتا صورتلری اطرافه یایله رقی بیوک بر حرکت کوسترلمش ایدی . بوقتوالرده (امام ابوالحسن الاشعری) نك علوکب و منزلاتی نظر دقتی جالب بر صورتله کوستریلیور ، و مسلك و خدماتی ایضاح اولنه رقی کندیسنه لعنت اجتسارنده بولنانلرک ولی الامر طرفندن شدتله منعی لزومی اخطار اولینیور ، نهایتلری مالکی ، حنبلی ، شافی وحنفی ائمه و علماسی طرفندن امضا ایدیور ایدی [۱] .

(طغرل بك) ك تحت سلطنتده استقرارندن یدی سنه صکره باشلابوب تاریخ وفاتی اولان (۴۵۵) ه قدر (۱۹) سنه سورهن بو مدید و کورولتولی وقعه اثناسنده اک چوق غیر تکشلیک ایدنلرده بریسی ده (استاذ ابوقاسم قشیری) اولمشدر . (۴۴۵) ابتداسنده بو مصیبت اولانجه کثافتیله (خراسان) آفاقنه چوکمش و عموماً منبرلرده (ابوالحسن الاشعری) یه لعنت ایدلمکه باشلاتمش ایدی . بو تحملمفرسا حال (امام قشیری) نك کندی تعبیرنجه اهل دینک کریبان صبری نی چاک وملت حنیفه نی ناله ناک ایتمش ایدی .

وقعه یی بر تفصیل حاکی (شکایة اهل السنة بحکایة مانالهم من المحنة) نامیله بر رساله یازوب صورتلرینی اطراف بلاده کوندرمش ، بونده باشلیجه (ابوالحسن الاشعری) حنقده . وقوع بولان اسناداتک اصلسزلغیله مشارالیه حضر تلرینک فضائل و مناقبی بتون عالم اسلامه بیان و اعلان ایتمشدر .

بو اثرنده ابتدا وقعه یی اشزاب ایدن براعت استهلاللری حاوی بر مقدمه ایله سوزمه .

[۱] معلومدرکه مالکیلر بلا استئنا اشعریدرلر . شافعیلرک اکثریسی اشعری اولوب ایچلرندن پک آز بر قسمی اصولاً تجسیم و اعتزاله مائلدرلر . حنفیلر دخی عقیده اشعریه اوزره اولوب اعتزالی ، قبول ایدنلری واردر . حنبیلرک فضلالی متقدمینی کافه اشاعره دندرلر . (اشعری) لکده کی بوتفاق جمله سنک (اهل سنت) اوله لری اعتباریله در ؛ یوقسه ، آرالنده کی اختلافانده ، حنفیلر (اشعری) دکل ، (ماتریدی) درلر .

ابتدار ايدوب قوهٔ سهاويه [۱] ايله مؤيد (الملك الاجل شاهنشاه يمين خليفة الله وغيث عبادالله سلطان معظم طغرل بك) ي جناب حق عالم اسلامه احسان ايدنجه بوذاتك احيای سنته قيام وبدعت صاحبلىنى منع وتأديبه اقدام ايتديكىنى، وبونلردن بعضيلرينك بالمجبوريه ممبرلده كندى كنديلرينه لعنتخوان اولملرى اوزرينه وخبائتلرى سائقه سيله بو فلا كته معصوملرى ده دوشورمك ايجون سلطان معظمه شكائتده بولنه رق (امام ابوالحسن الاشعري) به مذموم بر طاقم سوزلر وكتابلرنده اصلا بر حرفى بيله بولنيمان مقالات اسناد ايتدكلىنى، وحقىقت حالك توضحى ايجون مراجعت اولنان واسطه لرك بر ثمره ويرميوب بالضرورة بو اذاره قاتلانيدىغى بر لسان سوزش ايله بيان، واسنادات واقعه ي صيرا ايله بر بر رد وجرح ايلش، وبوباده لزومى قدر ايضاحات ويرمشدر. محدث معروف (بهيق) دخى، وقعه نك اوكنى آلمق ايجون، حادثه نك مرتبى بالذات كنديسى اولديغى بيلميه رك ويا بيله رك، وزير (عميد الملك) ه بر مکتوب كوندرمىش، وبونده «جناب حقت قوللردن ديله ديكنه هر هانكى بلده لرك پادشاهلغى ويروب رضاء الهميسنه موافق حر كته بولنديرمق وغفلت ايتديكى وقت اخطارده بولنق اوزره آكا برده وزير ترفيق ايتديكىنى، له الحمد (امير) ك كنديسنه ملك و حكمت احسان ايديلنلردن و (وزير) ك لازم اولان اوصافى حائر اولانلردن اولديغى، حسن تدبير و سياستى سايه سنده بو پادشاه زماننده (خراسان) ده اسايش اعاده اولنوب امنيت حصول بولديغى، حسن صيتى آفاقه منتشر اولوب نور عدالتيله ير يوزينك ضيادار اولديغى، همت عاليه سنى دين الهميه نصرته صرف ايله اعداء دينى قهر وتدمير ايتديكىنى، وهر ناصل ايسه نه (معتزله) ونه (مجمسه) كى بدعت صاحبلى اولميان حنفي، مالكي، شافعي

[۱] ولما من الله الكريم على اهل الاسلام بركاب السلطان المعظم المحكم بالقوة السماوية فى رقاب الامم الملك الاجل شاهنشاه يمين خليفة الله وغيث عبادالله طغرل بك ابى طالب محمد بن ميكائيل اطال الله عمره موقفاً معصوماً بقاء وادام بالتسديد نعماه وقام باحياء السنة والمناضلة عن الملة حتى لم يبق من اصناف المتبدعة حزباً الا اسل لاسعصالهم سيقاً عضبا واذاقهم ذلاً وخنماً وعفت لآثارهم كفاً خرجت صدور اهل الزيغ عن تحمل هذه النقم وحناق صدورهم عن مقاساة هذا المومنونوا بلعن انفسهم على رؤس الاشهاد بالسنتهم وضافت عليهم الارض بما رجت بانفرادهم بالوقوع فى مهواة تختمهم فسوات لهم انفسهم امراً وظنونهم بنوع تلبيس وضرب تدليس يجدون لعسرهم لبرأفسعو الى على مجالس السلطان المعظم اعززه نصره بنوع نيمه ونبوا الاشعري الى مذاهب ذميمة وحكو عنه مقالات لا يوجد فى كتبه منها حرف ولم يرقى المقالات المصنفة للمتكلمين الموافقين والمخالفين من وقف الاوائل الى زماننا هذا ابى منها حكاية ولا وصف بل كل ذلك تصوير تزوير وبهتان بغير تقرير .

مذهبلرى منتسبلرى اولان (اشاعره) دخى بونلر مياننه ادخال ايدلمش ايسهده عن قريب حقيقت حاله اطلاع ايديلوب سببيت ويرنلرك تعذير ايديله جكنى ، خاتمّه اوله رقدّه (امام ابوالحسن الاشعري) نك مناقب وفضائلنى ذكر ايلشدر [١].

(طغرل بك) ك وفاتيله (آلب آرسلان) تحتّه كنججه، عموجه سنك وزيرى اولان بو (عميد الملك) ى عزل وحبس ايتمش وكنديسنه (نظام الملك) ى وزير اتخاذا ايتش ايدى او تاريخده (حجاز) ده بولنلرى حسييله بو انقلابدن خبردار اوليان علما وائمه، مملكتلرينه دونوب دونامك خصوصنده ترددده بولينيورلر ايدى. رايلىرى كنديسنه ترك ايتمش اولدقلىرى (استاذ ابوقاسم قشبرى) نك منبره حيقوب، براز توقف وتفكردن صكره، (عميد الملك كندرى) نك هر پارچه سى بر طرفه كومولك اوزره سلطان طرفندن پارچه پارچه ايتديره رك بولديكنى كئشفاً خبر ويرمى اوزرينه (١٠١٩) جهله سى مملكتلرينه عودت ايتمش ايديلر .

بوتاريخدن اعتباراً تامميه منظره دكيشمش وائمه اشعريه نك اسكى فلاكتلرى يرينه سعادت قائم اولمش ايدى. (نظام الملك) مقام وزارتّه كلنججه، بو قوعات مؤسفه به نهايت ويره رك

[١] سلام الله ورحمته وبركاته على الشيخ العميد واني احمد اليه الذي لاله الاهو وحده لاشريك له واصلى على رسوله محمد وعلى آله اما بعد فان الله جل ثنائه بفضله وجوده يوتى من يشاء من عباده ملك مايريد من بلاده ثم يهدى من يشاء منهم الى صراطه ويوفقه للسعى في مرضاته ويحبله فيما شولاه وزير صدق يوتى اليه بالخير ويحض عليه ومعين حتى يشير اليه بالبر ومعين عليه ليفوز الاميرو الوزير معا بفضل الله فوزاً عظيماً وينال في نعمه خطأ جسيماً وكان الامير اطال الله دولته ممن آتاه الله الملك والحكمة والشيخ العميد ادام الله سيادته ممن جعل الله له وزير صدق ان لى ذكره وان ذكر اعانه كما اخبر سيدنا المصطفى صلى الله عليه وسلم عين كل امير اراد الله به خير فعادت بحميد نظر الامير ادام الله ايامه وحسن رعايته وسياسته بلاد خراسان الى الصلاح بعد الفساد وطرقها الامن بمد الخوف حتى اتت شر ذكرى بالجميل في الافاق واشرقت الارض بنور عدله كل الاشرار زاده الله تأييداً و تسديداً وزاد من يوازره في الخير وبجته عليه توفيقاً و تسديداً ثم انه اعز الله نصره صرف همته العالية الى نصر دين الله وقمع اعداء الله بعدما تقرر للكافة حصن اعتقاده بتقرير خطباء اهل مملكته على لعن من استوجب اللعن من اهل البدع بيدهته وايسن اهل المريبغ عن زيفه عن الحق وميله عن القصد فلقوا في سماعه ما فيه مناعة اهل السنة والجماعة كافة ومصيبتهم عامة من الخنفة والمالكية والشافعية الذي لا يذهبون في التعطيل مذاهب المعتزله ولا يسلكون في التشبيه طرق المجسمه في مشارق الارض ومغارها ليتسوا بالاموت معهم في هذه المساءة مما سيؤهم من اللعن والقمع في هذه الدولة المنصورة بتم الله ونحن نرجو عثوره عن قريب على ما قصدوا ووقوفه على ما ارادوا فيستدرك بتوفيق الله ما بنذر منه فيما اتى اليه ويأمر بتعذوب من زور عليه .

هرج و مرجی مملکتدن قالدیرمق، و علمایی استجلاب ایچون هیچ برفدا کارلقدن کری طورمامق ایجاب ایدیور ایدی [۱].

اساساً برکویلی اوغلی اولدینی حالده اوزمانه کوره پک کوزل برتحصیل کورمش و مذهب شافعی اوزره فقه او قوش اولان (نظام الملک)، ذاتاً علمایه و خصوصیه اشعری اولان علمایه حرمتی وجداناً برفریضه بیلور، و اعادة آسایشک متوقف بولندینی بوحرمته کندیسنگ حسیاتی دخی انضمام ایدیور ایدی. اولاء، (ابواسحاق شیرازی) کجی کرسیء تدریسی اوکنه شرق و غربدن طوپلامش بیکلرجه طلبیه درس و یرن و فقه و اصول فقهیدن تألیف ایتمش اولدینی آثاری قبول عمومی به مظهر اولمش اولان بیوک برعالمک نام و شانیه متناسب (دجه) کنارینه معظم بر مدرسسه بنا ایله، درس و یرمکده اولدینی (باب المراتب) ده کی مسجیدن آلوب کندیسینی (۶۵۹) ده بویکی مدرسسه به مدرس تعیین ایلی .

وقعه سکونت بولقدنصکره مملکتی اولان (نیسابور) ه عودت ایتمش اولان (امام الحرمین) نامنه دخی بوراده عظیم بر مدرسسه بنا و کندیسینی مدرس نصب ایلمش ایلی؛ بوذات، اوتوز سنه به یقین بومدرسده تدریس علوم ایلمش و هرکون درسنه ائمه و طلبه دن اوچویوز کیمسه دوام ایتمکده بولنش ایلی .

اجتهاد مطلق دعواسنه قدر اوزانمش اولان بوذات، بر طرفدن بومدرسده نشر علوم ایدیور و بر طرفدن ده بو احوال بر طرف اولدقدنصکره، (آلب ارسلان) و (نظام الملک) ک مساعده لرینی استحصال ایده رک، (خالد بن ولید) سالاه سندن (حسان بن سعد) نامنده ارباب تجارتدن برذاتک صرف کندی مالندن جد اعلاسی (منیع) نامنده اولان برذاته اضافه بوبلده ده بنا ایتمش اولدینی (جامع منعی) ده اجرای خطابت و جمعه کونلری و عظو تذکیر ایلیور ایلی. حقیقه پک بیوک حرمتاره لایق اولان بوذاته کرک (آلب ارسلان) و کرک (نظام الملک) فوق العاده حرمتاره بولنیورلر، بونلرک نزدنده برسوزی ایکی اولمیور ایلی. هر مجلسده کندیسنه منسوب اولانلر تصدر ایدیور، و اصول بوفر وعده کندی طریقنی التزام ایدنلر منظور و مقبول اولمیور ایلی .

کندیسینی ده، بوحرمتاره مقابله اولمق اوزره، (نظامی) و (غیاثی) [۱] نامیه (نظام

[۱] بونی (ابن اثیر) ک شو عباره سیله (نظام الملک) ک آغزندن ده دیویوروز: «قد جعلتک من خراسان جنداً یصرونک و لایخندلونک و یرهون دونک بسهام لانتخطی و هم العلماء و الزهاد فقد جعلتهم بالاحسان الیه من اعظم اعوانک» ج ۱۰، ص ۱۵.

وزير، شافعي المذهب اولمقبه، بويلهجه اشاعره دن يالكيز شافعيلى التزام ايدىيور كن، پادشاه دىنى ائمه حنفيه يانندن آيرميور، (بخارلى ابونصر محمد بن عبدالملك الحنفى) نامنده كى برفقيه دائماً كنديسيله برابر بولنيور، و پادشاه بونك آرقه سنده نماز قيليور ايدى .

ماليه ناظرى (شرف الملك ابوسعدا المستوفى) ده (۴۵۹) (امام اعظم) ك تربسى ياننده صرف حنفيلىر مخصوص اولمق اوزره بر مدرسسه بنا ايلش ايدى .

∴

اعتقادات خصوصنده اشعريك نقطه سنده اجتماع ايدن حنفيلىر ايله شافعيلىر آراسنده آز و چوق ناخوش حاللر موجود اولدينى حالده، جمله سى، بواصوله مخالف قالاناره قارشو يرلشيورلرايدى يوقارى ده ايكنجى حاشيه ده كوسترلايكي وجه اوزره (امام ابوالحسن الاشعري) نك استنباط ايتش اولدينى اصول، حنبليلرك پيشواسى سر مذهب (امام احمد بن حنبل) ك اصول اعتقاديه سنه تماماً مطابق اولدينى بومذهبنك فضلاى متقدمينجه تصديق ايدلش، و بناء عليه اشاعره تعبيرى بولمده شامل اولمقده بولمش ايدى .

(طغرل بك) و (آلپ ارسلان) زمانلر نده مذهبنى نشر و توسيع ايله (آلپ ارسلان) پادشاه اولمق دن اوج سنه صكره وفات ايدن، ترتيب ابوابى تجسيم محضه دلالت ايلن (كتاب الصفات) مؤلفى (ابويعلى محمد بن الحسين بن القراء الحنبلى) دن اعتباراً، (حنبليلر) اشاعره دن، آيريليور و بونلر ايله ده اشعريك آراسنده يكي بر صفحه اختلاف ظهور ايليور ايدى كه، بو پادشاه زماننده بالذات كنديسنك ده شاهدهى اولدينى بك شنيع بر صورتى (هراة) ده واقع اولمش ايدى .

(عبدالوهاب سبكي) جه (خراسان) اهل السنه سى طرفدن كنديسنه (شيخ الاسلام) لقبى و رلش اولان (ابوعثمان الصابونى) يه نظيره اوله رق، (هراة) شهرى (مجسمه) سنك (شيخ الاسلام) ديهه تلقب ايتش اولمقلى، حنبليلردن (ابن رجب) ك (مختصر استعمال ايتك ايسته مش و كنديسنه بو بابه بر امر و ير مسنى (نظام الملك) دن طلب ايتش ايدى .

(شيخ الاسلام) بوكاده : « بن اشعري يي بيلمهم . بن، اللهم سماءه اولدينى و قرآنك

طبقات الحنابلة) سنده [۱]. كي بياننه كوره (نظام الملك) ك توسطيله (القائم بامر الله) وخلق (المقتدى بامر الله) طرفدن بو عنوان كنديسنه و يرلمش اولان هراتلي (ابواسماعيل عبدالله الهروي) [۲]، (مذهب احمد احمد مذهب) ديهرك حنبليك لهنه عظيم برتعصب كوسترييور، و بوندنطولايي كنديسنه شافعيلايله حنفيلايله عداوتتي جلب ايدييور ايدي. كنديسني الزام ايتمك اوزره بونلر هراتده وزير (نظام الملك) ك يانته طويلاشمش و (ابواسماعيل) ك كنديريله مناظره ايتمك اوزره دعوت اولتمسني طلب ايتمشراييدي .

كنديسي احضار اولنديني وقت، (نظام الملك) : « بونلر سنكله مناظره و مباحثه ايتمك اوزره بورايه طويلاشمشدر . سنكله مباحثه ايده جكلر و نتيجه ده حق صاحبي اولديغك تحققي ايدرسه سكا تبعيت ايليه جكلردر . اكر اونلر حقلي چيقارلرسه يا اونلرك مذهبي قبول ايده جك و يا خود بعدما سكوتتي اختيار ايليه جكسك . » ديمسي اوزرينه، بو ذات آياغه قالقوب مباحثيه حاضر اولديغني كوسترمش، فقط صاغ قولنه اشارتله « بو يانمده كي كتاب ايله « ديمش و بونك هانكي كتاب اولديني سوا لنه قارشو وزيره « كتاب الله » اولديغني بيان ايتمشدي . عين زمانده صول قولنده اشارت ايدهرك « و ده بو يانمده كيلر ايله « ديمش ايدي كه، صول قولنده كيلر دخي كتاب اللهك مفسري اولان (صحيحين) ايدي .

(نظام الملك) نه ديه جكلرني آكلامق ايجون حاضر اولان علمايه توجه انظار ايتمش، فقط هيچ بريسي بوشرا ئط داخلنده مباحثيه كيريشه ممش ايدي .

مباحثه الزام ايديله مين (شيخ الاسلام ابواسماعيل) ك امام (ابوالحسن الاشعري) حقنده هيچ بر زمان لغتده بولتماسي ايجون، بوراده ايجارندن بري (نظام الملك) ك قوتتي

[۱] كتاب مختصر طبقات ابن رجب، كتبخانه عمومي ده نومرو ۷۶۳

[۲] بو ذات حقنده اكابر حنابله دن (شيخ الاسلام ابن يثيمه) نك (الاجوبة المصرية) سنده « شيخ الاسلام مشهور معظم عند الناس امام في الحديث والتصوف والتفسير وهو في الفقه على مذهب اهل الحديث يعظم الشافعي واحمد ويفرق بينهما في اجوبته في الفقه ربما يوافق قول الشافعي تارة و قول احمد اخرى والغالب عليه اتباع الحديث على طريقة ان المبارك: عند الناس معروف ومحترم وموقر اولان شيخ الاسلام حديث، تصوف وتفسيرده امام ايدي. فقهده اهل حديث مذهبي اوزره اولوب (امام شافعي) و (امام احمد بن حنبل) ه حرمتي وار ايدي، اجوبه فقهيه سنده بونلرك قوللرني تفريق ايله بعضاً (امام شافعي) وبعضاً (امام احمد بن حنبل) ه موافقت ايلر ايدي . داها چوق الزام ايتديكي طريق (عبدالله بن مبارك) كي حديثه اتباع طريق ايدي « ديمش اولديغني « كتاب مختصر طبقات ابن رجب » صاحبي نقل ايتمكده در .

مصحفده بولنديني و پیغمبرك بوكونده پیغمبر اولديني اعتقادنده اولمايانلره لهنت ایتمکده ایم والی الابدده ایدم حکم [۱] « دیمش و (نظام الملک) ک یانندن چیقمش ایدی . (نظام الملک) آرقه سندن برخلعتله برچوق یاره کوندرمش ایدیسده قبول ایتمده دی .

(آلب ارسلان) هراته ورود ایدنجه، بورانک (شیخ الاسلام ابواسمعیل) علیهنده بولتمده اولان علماسی پرینچدن بر بت یاپوب سجاده سنک آلتنه وضع ایلش، و (آلب ارسلان) ه ، بونک حق تعالی نك تمثالی اولدیغنی قبول ایتش اولدیغنی برته طایمقده بولنديغنی اخبار ایلش ایدیلر . (آلب ارسلان) برکوله کوندررب بوصنی آدیرمش و دیگر کوندرمش اولدیغنی کولهر ایله ده (شیخ الاسلام) ی حضورینه جلب ایلش ایدی .

[۱] (سورة طه) ده کی مشاهدتن اولان (الرحمن علی العرش استوی) آیت کریمه سنی صورت تلقیری اعتباریله (مجسمه و مشبه) ناملرنی آلان حنبیلر ایله اشاعره آراسنده بو آیت کریمه عظیم مناقشاتی موجب اولش و آزالنده نقطه افتراقی تشکیل ایلشدر . اشعریلرجه آیت کریمه ده کی (استواء) ماده سنک معنای لغویسی اولان (استقرار و استیلاء) دن اجسامک خواصندن اولان اولکی معناسنه حلی ممکن اولماقته ایکنجیسنه حمل اولنش و (استواء) یه (استیلاء) معناسی ویرلشدر . حالبوکه حنبیلر طوغریدن طوغری به (استقرار) ه حمل ایتشلر؛ و صرف بونک ردینه دائر (تأسیس التقدیس) نامیله (امام فخرالدین الرازی) نك تألیف ایتش اولدیغنی ائرده بیان ایتدیکی وجه اوزره اوزرینه استقرار ایتش برگنج انسان صورتنده اولدیغنی وکندیسنده تألیف و ترکیب بولنديغنی بیان ایتشلردر . بونلرک محققلی جناب حقه (انواردن بر نور) دیر ایدی .

قرآن کریمک مصحفده بولنديغنی و بعدالموت حضرت پیغمبرک رسالتلرینک انقطاع ایلش اولدیغنی (ابوالحسن الاشعری) یه اقتران ایدلش اولان قوتلردندر .

قرآن کریمک مصحفده بولنديغنی قوی (بغداد) معتزلیلری طرفدن ایلرو سوریلشدر .

بونلر دیرلرکه: حین خلقده کلام آلهی اعراض ایدی . وبقای اعراض دخی جائز دکلدر . بناء علیه جناب حقاک پیغمبرمزه انزال ایتش اولدیغنی قرآن بوکون موجود و باقی دکلدر .

انقطاع رسالت مسئله سی ایسه بالعموم انبیا و شهدانک قیبرلنده دیری اولدیلری حقنده وارد اولش نیجه آیات و احادیثه رغماً ، دکل (ابوالحسن الاشعری) نك، قرآن کریمی بردفده اوقومش اولان هیچ برکیمسه نك قبول ایتمه کی بر مسئله در . بونی، (خراسان) ده منتشر و ایمانک مجرد اقراردن عبارت اولدیغنی قبول ایتش اولان (کرامیه) مذهبنده اولانلر « میتک حال موده حس و علمدن عاری بولنديغنی قبول ایدن وره ایمانک معرفت و تصدیق اولدیغنی سویلین » اشعریلرک بوقوللرینه کوره پیغمبر ذیشانمزدده حال موده حس و علمدن عاری اولسی و بالنتیجه مؤمن و پیغمبر بولنماسی لازم کلدیکنی سویلکله بر الزام صورتیله اشاعه ایتشلردر .

(آلب ارسلان) «بونه در؟! ..» دییه بو صنمی کوسترمش، و (شیخ الاسلام) دخی «پرنجدن معمول برت» دییه جواب ویرمش ایدی .

(آلب ارسلان) «بونلر، سنک بوکا طاپدیگی و جناب حقک بوسورت و شکاده بولندیغنه قائل اولدیگی سویلیورلر» دییه حقنده کی بو اسناد و افترای سوله نیجه، کال حیرت وحدت ایچنده قالمش اولان شیخ الاسلام، کور سسیله : «سبحانک هذا بهتان عظیم! ..» دییه رک، حقنده کی بو اسناد و افترای کمال شدتله دفع ایتمش (و آلب ارسلان) «بوسوزدن تامیله بونک شنیع برافترا اولدینی قناعتی حاصل اولمش ایدی .

مکرمأ خانه سنه عودتنه مساعده ایتدیکی (شیخ الاسلام) عودت ایتدکنصکره ، مفتریلر، واقع اولان تهیدید اوزرینه اعتراف جرم ایتمش، و جمله سی برچوق جزای نقدی وعدیله تخلیص کریبانه موفق اوله یلمش ایدیلر .

(ملکشاه) ک تحت سلطنته جلوسندن درت سنه صکره یعنی (۴۶۹) ده (استاد ابو قاسم قشیری) نک درت اوغلنک اک کوچوکی فقط اقتدار و فضیلتجه اک بیوکی واک معروفی اولان (استاد ابو نصر) حجه کیتمک اوزره بغداده اوغرامش و بوراده اقتدار و طلاق لسانیه سیله هیچ بر کیمسه نک نائل اولدینی عظیم بر حرمته مظهر اولمش ایدی .

(عراق) ک یکانه فقهی اولان (ابواسحق شیرازی) بونک کرسی سنک اوکنه اوطوریور، وغایت مبتحرانه و کمال بلاغته اجرا ایتدیکی وعظاری دیکله مکله متلدذ اولیور ایدی .

حجدن اثنای عودتنده ینه (بغداد) « اوغرامش و بوسفر اولکندن زیاده حرمت کورمش و کندیسنک طرفدارانی چوغالمش ایدی .

یالکز حنبلیلر بوذاتی چکمه رک علیهنده سوزلر سویلیور و بالعموم اشاعره حقنده خصومت اظهار ایدیورلر و (امام ابوالحسن الاشعری) یه آچقندن آچیغه سب ایدیورلر ایدی .

(ابو اسحق شیرازی) بوندن فوق العاده حدتله رک (بغداد) دن چیمق ایسته مش و بونلرک منغاری و حنبلیلرک افاده لرینه کوره (مذهب حنبلی) نک تغیر و ابطالی ایچون (نظام الملک) « بر مکتوب یازمش ایدی . بوسفر کندیسنی خلیفه (المقتدی بامرالله) ک کوندرمش اولدینی تلطیفنامه تسکین و تخفیف ایلش، و ایش آزیجق سکونت بولمش ایدی .

بر مدت صکره حنبلیلرک رئیس (الشریف ابو جعفر بن ابی موسی) نک تخریکله

(ابو اسحق الشیرازی) علیهنده دیدی قودی یاییلمغه باشلانیمش، و بوایش، یکرمی کیمسه نك
ئولسییه نهایت بولان بر هائله یی انتاج ایتمش ایدی .

ینه خلیفه مسئلهیه قاریشه رق آزارینی بولدی و بونک امریله جمله سی ظاهر آ صلحی
قبول ایتمش . بو صلحدن صکره حنبلیلر افترانک شکانی دکیشدیره رک (ابو اسحق
الشیرازی) نك اشعریلکدن تبری ایتمش اولدیغنی یایمغه باشلا دیلر . بو سفر (ابو اسحق
الشیرازی) نك خدتنه نهایت یوق ایدی . ینه (نظام الملک) ه بونلر حقنده بر مکتوب
کوندردی که ، کچیکمه دن جوانی کلش و ، استجلاب خاطرینی و ایقاع فتنه ایدن مذکور
(الشریف ابو جعفر) ک حبس و بو فتنه ده دخلی اولانلرک تأدیپ اولنلرینی محتوی بولنش
ایدی . حالبوکه (ابو اسحق الشیرازی) بو (الشریف ابو جعفر) ی خلیفه یه ده شکایت
ایتمش اولدیغندن کندبسی خلیفه طرفندن حبس ایتمش ایدی .

حنبلیلر (ابو اسحق الشیرازی) نك (نظام الملک) ه کوندرمش اولدیغنی ایلك مکتوبده
مذهب لرینک منع و تغیرینی ایتمش اولدیغنی سويللری اوزرینه ، بو ایکنجی مکتوبنه جوابده ،
(نظام الملک) ک (ابو اسحق) ه بونک یعنی تغیر و منع مذهبک اسعاف اولنور مواددن
اولدیغنی بیان ایتمش اولدیغنی علاوه ایدرلر [۱] .

بو وقعه دن آلتی سنه صکره ینه شافعیلر ایله حنبلیلر آراسنده دیکر بر وقعه ظهور
ایتمش ایدی . شویله که : (نظام الملک) ی زیارت ایتمک اوزره مغربدن (الشریف
ابوالقاسم البکری) نامنده بر واعظ کلش و کندبسی اشعری اولقله (نظام الملک) طرفندن
مظهر حرمت اولنش و (بغداد) ه کوندریلوب کندبسنه بر چوق تخصیصات تعیین اینلنش
و دیواندن (علم السنه) لقبیه تلقیب ایتمش ایدی .

بو ذات مدرسه نظامیه ده وعظ ایدیور و اثنای وعظنده حنبلیلر علیهنده شدید بر
لسان قوللانیور ایدی . اکبر حنفیه دن قاضی القضاة (ابو عبدالله الدامغانی) نك (نهر
قلائين) ده کی خانه سنده بولنورلر ایکن بونک طرفدارلریله حنبلیلر آراسنده باشلامش
اولان مباحثه ایلر ولیهرک ، (ابوالقاسم البکری) طرفدارانه بر چوق کیمسه لرک انضمامی

[۱] بو وقوعاتی (نظام الملک) ک آدملری خلیفه (المقتدی بامرالله) ک وزیری (ابو نصر بن
جهیر) ه اسناد ایتمکرتدن ، بو ذات (نظام الملک) ک خلیفه یه یازدیغنی بر مکتوب ایله وزارتدن عزل
ایتمش ایدی . ابن اثیر تاریخی ، ج ۱۰ ، ص ۴۴

موجب اولمش، و نهايت بونلر طرفدن (ابو يعلى) عائله سنه منسوب اولانلرك اولرى ييقيله رق بتون كتابلى خصوصيله (كتاب الصفات)نى آ لينمش ايدى كه، بو كتاب، (ابوالقاسم البكرى) نك وعظنده او قونيور و بوده بو كتاب اوزرينه شدتلى هجوملر ايدىيور ايدى . ايشته بو ذاتك تىمادى ايدن وعظلرندن و حنبيلر عليهنده كى بو هجوملرندن طولايى وقوعات هيچ بر زمان اكسيك اولميور ايدى .

بو منازعات مذهبيه يالكيز اصوله انحصار اتميور ايدى . شافعيلىك نمازده (بسمله) نى جهراً او قوملرى و اذان او قوركن تىغنى ايتلىرى دىخى حنبيللىك حدتتى جلب ايدىيور، و بالفعل جامعلره كيدوب (بسمله) نى جهراً او قويان شافعى اماملىرى منع ايدىيورلر ايدى . بزم مذهبده اولدينى كى بونلرجه دىخى صلاة و ترده او قومىسى لازم كلن قنوت دعاسنى شافعيلىك صباح نمازنده او قوملرى دىخى آريجه بر مسئله تشكيل ايدىيور ايدى . (طغرل بك) ك زمان سلطنتنده جريان ايدن بو وقعاتى، حنبيللىك اوتارنخنده رئيس و مقدملىرى اولان (ابو على بن الفراء) ايله (ابن تيمى) اداره ايدىيورلر ايدى ؛ كندىلرينه تابع قىلدقلىرى عوام گروهى بونى فرست بيلهرك (بغداد) ك آسايشى اخلال ايدىيورلر ، (خليفه) دىخى بونلرك قارشوسنده اظهار عجز ايدىيور ايدى [۱] .

[۱] بونلر ، (۲۲۳) تاريخنده خليفه (الرضاى بالله) زماننده بك زياده كسب قوت ايله (بغداد) ده اجراى حكم ايتكه باشلامش و قوماندانلرك اوينه كىردرك بولدقلىرى مشرورانى دوكلت و مغنيللىرى دوومك و آلات غنائى قيرمق و چارشولرده بيع و شرايه مداخله و سواقلرده اركلر ايله قاديلىك كىزملرنى منع كى حالته تصدى ايلش ايدىلر .

او تاريخنده ضابطه مأمورى اولاق (بدرالخرشى) « بعدما ايكى حنبيلنىك برره كلامسى و هيچ بر كيمسه ايله مذهب مناقشه سنده بونلرماملىرى و نمازده (بسمله) نى جهراً او قوه و دىقه امامت ايتلملىرى » ايجون منادىلر چىقارته رق و وقعاته برخامه ويرمك ايتتمش ايدىيه ده، هيچ تاثيرى اولميه رق بالعكس بونلرى داه ا زياده تحريك ايتمش اولديغىندن ، جامع قىولرنده تسأل ايدن اعمال واسطه سيله شافعيلىرى ئولديرنجه يه قدر دوكدورمه باشلامش ايدىلر .

بونك اوزرينه خليفه دن بر فرمان صدور ايتمش ايدى كه، (بغداد) ده جريان ايدن بو نوع سلسله و وقعاتك اك مهم صفحه سته عائد اولدينى كى بومذهب حتمنده ده رسنى معلومات ويرمكده اولديغىندن بو فرمانك بر قسى بوجه آتى نقل اولمشدر :

تارة انكم تزعمون ان صورة وجوهكم القبيحة السمجة على مثال رب العالمين و هيئتكم الرذلة على هيئته و تذكرون الكف والاصابع والرجلين والتعلمين المذهبيين والشعر القلط والصيدود الى السماء والتزول الى الدنيا تعالى الله عما يقول الظالمون والجاحدون علواً كبيراً ثم طعنكم على خيار الائمة و نسبتمكم

ازلی وابدی بر مسئله اولان سنیلک وشیعیلک ایسه، هر زمانکی کچی، سلچوقیلر زماننده دخی هر پرده وخصوصیله (بغداد) ده اک بیوک بر مقیاسده اجرای حکم ایدیور ایدی. اوتاریخه قدر قوتلی بر حایه رسمیهدن محروم اولان سنیلکک، کزندن کونه کسب قوت وشوکت ایتمکه باشلامش اولان سلچوقیلر ایله آرتق دائماً غالب کملک زمانی حیولت ایلش ومهم بر حایه مظهر اولغه باشلامش ایدی. اها لیبی قسماً سنی و قسماً شیعی اولان (بغداد)ده بو اختلاف مذهبدن طولایی اوته دنبری هیچ رزمان وقوعات اکسیک اولیوردی؛ وشیعیلرک عشر محرلرده اجرا ایتمکده اولدقلری ماتم مراسمی و (غدیر خم) پیراملری مناسبلرله دائماً بویکی فرقه آراسنده کی منافرت قدیمه تجدید ایدیور، وقوع بولان غوغالرده

شیعة آل محمد صل الله علیه وسلم الی الکفر والضلال ثم استدعوا کرم المسلمین الی الیرین بالبدع الظاهره والمذاهب الفاجرة الی لایشهد بها القرآن وانکارکم زیارة قبور الانیمة وتشنیعکم علی زوارها بالابتداع واتم مع ذللا تتمعون علی زیارة قبر رجل من العوام لیس بذی شرف ولان لب ولا سبب برسول الله صلی الله علیه وسلم وتأمرون زیارته وتدعونه معجزات الانبیاء وكرامات الاولیاء فلعن الله شیطاناً زین لکم هذه المنكرات وما اغواه و امیر المؤمنین یقسم بالله قسماً جهداً الیه یلزمه الوفاءه لئن لم تنهوا عن مذموم مذهبکم ومعوج طریقتمک لیوسعنکم ضرباً وتشدیداً و قتلاً ونیدیداً ولستعمان السیف فی رقابکم والنار فی منازلکم ومحالکم . - بعض کردهه چیرکین و سویعز صورتلرکیز رب العالمینک مثالی وهیئت رذیلة سزک آنک هیئت اوزره اولدیغنی زعم ایدیور وحق تعالی ایچون آوچ و پارفق و آباق ومذهب نعل و قیورجق صاج اولدیغنی وسمایه صعود و دنیایه نزول بولدیغنی سویلبورسکز !! . . . (ظالم ومنکرلرک دیدکاری سوزلردن الله تعالی بیوک بر یوکسکاک ایله عالی ومنزه اولسون !! . . .) صکردهه خیارائمه حقتده طعن وتشنیعده بولینیور، و آل محمد طرفدارائی کفر وضلاله نسبت ایدیور واک آجیق بدعتلر و قرآن کریمده بری اولیان بر طاقم کوتو مذهبلر ایله کندی عقلکز صیرا مسلمینی دینه دعوت ایدیورسکز !! . . .

ائمه نك قبرلینی زیارتدن منع ایله زیارتده بولنانلرک اهل بدعت اولدقلرینی سویلبکزه رغماً کندیکز نه شرف ونسب و نه رسول الله صلی الله علیه وسلمه بر نسبت اولیان عوامدن برینی زیارت خصوصنده اجتماع و اتفاق ایله خلق بو زیارته دعوت ایدیور وبوکا انبیا معجزاتی و اولیا کراماتی اسناد ایلورسکز !! . . .

های الله بومشکرانی سزه ای کوسترن کور شیطاننه لعنت ایتسین ! . . . سزی نه درجهلرده بولدن چیقارمش !! . . .

امیر المؤمنین کمال عزم ایله جناب حقه قسم ایدرکه : اگر سز ، بومذموم اولان مذهب و بو - اکری اولان طریقتمکزدن دونمز و بوجرکتلرکزه نهایت ویرمزسه کز، مختلف درجانه کوره دوکک، پیرتمقی ، تولدیرمک ، یارالامق صورتلرله حقکزده هر درلو جزالری تطبیق ایده جک وقلنجی بویتمکزدوم و آتشی منزل و خانه لریکزده استعمال ایله جکدر .

هرایکی طرفدن ، چوق کیمسه لر ئولیور و یاراننیور لر ایدی ؛ (۲۴۰) ده (طغرل بك) زماننده (بغداد)ك (کرخ) قسمنده ساگن اولان شیعیلری سنیلر محرمدہ اجرای ماتمدن منع ایلش و علی الاصول آرارنده وقوع بولش اولان غوغا تورکلرک (دجله) نی کچوب (کرخ) یا قاسنه چادرلری قورمه لر یله براز یا تیشمش ایدیسه ده ، بر حرب دائمی ایچنده بولندقلری نظر اعتباره آلان شیعیلر (کرخ) اطرافنه برقلعه یا یغمه قیام و بونلری کورن سنیلر دخی مقابل طرفده ساکن بولندقلری (سوق القلائین) ه سور چکمک اوزره آنلری تنظیمه اقدام ایلش ، و هرایکی طرف بوصورتله یکی بر مجادله یه کیریشمش اولدقلرندن چارشولر سد ایدلش ، و تمامیله آسایش بوزولش ایدی .

بو احواله بر نهایت ویرمک اوزره خلیفه (القائم بامر الله) ، (ابو محمد النسوی) یه مراجعت ایلش و بونک اجرا ایتدیکی تدابیر ایله مجادله بر طرف ایدیلوب احوال ظاهرآ صلاحه یوز طوتمش ، و سنیلر (حی علی خیر العمل) دیمکی قبول ، و شیعیلر دخی (کرخ) ده یوکا مقابل (الصلوة خیر من النوم) جمله سنی اذانلرینه ادخال ایلش ایدی .

صمیمی اولیان بو مصالحه همان ایرتسی سنه بوزولش و پک فحیح و شنبع وقوعات ظهورینه سبب اولوب آل بیت و سائر اکابرک مشاهد و مقاری هدم و تخریب و برچوق کیمسه لر قتل ایدلش ایدی که ، حنفیلرک مدرسی (ابو سعید السرخسی) دخی قتل ایدیلنر میاننده ایدی . دوام ایدوب کیدن بو منافرت مذهبییه نك منع و مراقبه سنی (طغرل بك) درعهده ایتمکده کچیکمدی . (۲۴۵) محرمنده وقوع بولان بویله قائل بر حادثه یه ، (کرخ) سو قاقلری یا قیلمقله ختام ویرلش و فیابعد شیعیلرک جسارتی قیرلش ایدی .

خلیفه (القائم بامر الله) ایله (بغداد) سرعسکری (بساسیری) آراسنده (۲۴۶) ده باشلایان منافرت ، (۲۵۰) ده بالذات (بساسیری) نك مصر خلیفه علویسی (المستنصر بالله) نامنه (جامع منصور) ده خطبه او قوتسنه قدر وارمشدی . بونک ویردیکی امر اوزرینه « حیمه » لردن صکره صباح اذانه شیعیلک شعاری اولان مذکور (حی علی خیر العمل) جمله سی علاوه ایدلش و ایرتسی هفته ده (رصافه) جامعنده ینه (المستنصر بالله) نامنه خطبه او قوته رق (بغداد) ده شیعیلکی رسماً اعلان ایلشدی ؛ بو یوزدن برچوق قاریشیققلر ظهور ایدوب (دارالسلام) ده انتظام و آسایش تمامیله بوزولدی ؛ اولجه حرکاتنده موفقیتهی تأمین ایچون (بساسیری) نك - اتفاقه آلمش اولدینی (موصل) بکی (قریش) ، خلیفه نی آلوب

اردوگاهنه کورتوردیکندن خلیفه سز قالمش اولان (بغداد) سرایلری یغما ایدلش ایدی. بونی خیر آلان (طغرل بك) برادريله اولان مشغولیتنی بتیره رك خلیفه یی محلنه اعاده ایتک اوزره هان عراقه توجه و خلیفه نك راکب اولدیغی قاطیرینك یولاری النده اوله رق (۴۵۱) ذی القعدة سنك یکر می بشنچی بازار ایرتسی کونی سراینه ادخال ایله سنیلک عالنه اونوتیلمز بر خدمت ایلش و (بساری) نلخه دخی جزاسنی ویره رك سر مقطوعنی خلیفه یه کوندر مشدره.

(طغرل بك) زماننده باشلامش اولان بو حال یالکز (بغداد) ه منحصر قلمادی؛ سنیلکی تمثیل ایدن سلجوقیلرک شوکت و اقباللری قارشوسنده، اطرافده کی شیعی اولان بتون ملوک و امراء سنیلک ایله مصافاتک کندیلری ایچون برحیات و محات مسئله سی اولدیغنه قناعت کتیرمش ایدیلر.

حتی (۴۶۲) ده (مکه) امیری (محمد بن ابی هاشم) (آلب ارسلان) ه اوغلیله برآمور کوندروب عرض حرمت ایلش و (مکه) ده (مصر) خلیفه علویسی نامنه او قونان خطبه یی قطع ایدوب (القائم بامر الله) نامنه خطبه او قومغه باشلا دیغنی و اذاندن (حی علی خیر العمل) جمله سنی چیقاردیغنی بیلدیرمش ایدی؛ (آلب ارسلان)، (مکه) کی مهد اسلامیت اولان بر بلده ده کی بو سنیلک تظاهراتدن فوق العاده ممنون اوله رق امیر مکه یه (۳۰۰۰۰) دینار و برقات خلعت کوندرمش، وهر سنه ده (۱۰۰۰۰) دینار ارسال ایده جکنی وعد ایتشدر.

(مدینه) ده دخی بو تظاهراتی کورمک ایستین (آلب ارسلان)، بورانک امیری (مهنا) یه بوآمور ایله خبر کوندروب بوده مکه امیری کی سنی اولان عباسی خلیفه سی نامنه خطبه او قور و شیعیلک شعارینی اذاندن قالدیریرسه کندیسنه دفعه (۲۰۰۰۰) وهر سنه ده (۵۰۰۰) دینار ویره جکنی وعد ایلش ایدی. ایرتسی سنه ده (محمود بن صالح بن مرداس)، (حلب) اهالیسنک انظار دقتنی کوندن کونه تراید ایتمکده اولان (آلب ارسلان) ک شوکت و قوتنه جلب و دعوتله، هنوز فرصت الله ایکن تبدیل مذهب لزومی اخطار ایلش، و جمله سی تصویب ایده رك صرف (آلب ارسلان) ک قور قوسيله سنیلکی بالقبول (القائم بامر الله) و سلطان (آلب ارسلان) نامنه خطبه او قومغه باشلامش ایدیلر. یاریم عصر دن زیاده سورهن زمان سلطنتی سلجوق خانداننک نهایت اقبال و بدایت ادبارینی احتوا ایدن (سلطان سنجر) دخی پدرلری کی سنیلکی حمایه ایله معروف ایدی.

برجوق طرفلرده اولديني کي (سامرا) شيعيلري دخی، اعتقادات خصوصيه لرينه بناء،
 اختفا ايتيش اولان (مهدي) بي ظهوره تشويق ايچون هر جمعه کوني نمازدن صکره بورا
 جامعنده کي غارک قپوسنه آلتونا کرلی غایت کوزل برآت احضار ایدهرک (یا امام! بسم الله)
 ديه (مهدي) نك چيقمه سنه مترقب بولنيورلر ایدی . (سلطان سنجر) مظفراً بوبلده به
 کيرديکي زمان، سنيلک وشيعيلک اختلافلرينک الهمه لرندن بريني تشکيل ايدن بو (مهدي)
 مسئله سنده دخی مظفر اولوق ايچون، ينه بر جمعه کوني على الاصول شيعيلر طرفندن غار
 قپوسنه کتيرلش اولان بو کوزل حيوانه تقرب ايله: «بو آت بنده امانت قالسين. امام هر نه زمان
 ظهور ايدرسه تسليم ايدرم» ديه اوزرينه بينمش، و بو صورتله شيعيلره سنيلک طرفندن
 ظريف وعين زمانده آجي بر جواب و يرمش ایدی [۱].

۶ کانون اول ۲۳۲

[۱] (ابوسليمان بن ذکريا) نك (صور الاقليم) نام ارنندن نقلاً (دولت شاه) تذکره می،
 کتبخانه عمومي، نومرو ۹۰.